

KARLO DJEZUALDONIŃ DÓRETIWSHILIGINDEGI GARMONIYALIQ MASHQALASI

*Ózbekstan Mámleketlik Konservatoriyası Nókis filiali
“Ulwma kásiplik hám social-gumanitar panler” kafedrası
“Kórkemónertanıw” bóliminiń
2-basqısh studenti **Dauletbaeva Gúlxumar**
Ilimiy basshı: **Charshemov Jamil***

Annotaciya: Bul maqalada ullı italyan kompozitorı Karlo Djezualdo de Venozanıń dóretiwshiligi. Onıń madrigallarınıń biri bes dawıslı “Dolcissima mia vita” shıǵarmasınıń talıqlanıwı berilgen.

Tayanış sózler: kompozitor, Djezualdo, graf, avangardizm, madrigal, motet.

Аннотация: В этой статье идет речь о великом итальянском композиторе Карло Джезуальдо де Веноза. О его жизни и творчестве, а также анализируется его пяти-голосный мадригал под названием “Dolcissima mia vita”, а также причины почему его называют композитором-авангардистом своего времени.

Ключевые слова: композитор, Джезуальдо, граф, авангардизм, мадригал, мотет.

Annotacion: This article is about the great Italian composer Carlo Gesualdo de Venosa. About his life and work, and also analyzes his five-voice madrigal called “Dolcissima mia vita”, as well as the reasons why he is called the avant-garde composer of his time.

Key words: composer, Gesualdo, count, avant-garde, madrigal, motet.

Mádeniyat evolyuciyasında bir dáwirdegi stil almasıwınan ekinshi dáwirge ótiwge kóp jaǵdaylarda anıq shegara bolmaydı. Tiykarınan olar belgili bir waqıt dawamında paralel rawajlanadı. Bunda aldınǵı dáwir stili óz tempi menen rawajlana beredi, al jańa dáwir bolsa basqıshpa-basqısh rawajlanıp aldınǵı dáwirdiń ornın basıwǵa tayarlıǵın kóredi. Bul dáwir almasıwında anıq bir shıǵarma yamasa anıq bir kompozitor bir “dawirdi” juwmaqladı dep keltire almaymız. Biraq XVI hám XVII ásirlerde shet el mádeniyatında bunday fenomen Karlo Djezualdo da Venozá bola aladı.

Djezulado tárepinen 1594-1611 jıllar aralıǵında dóretilgen madrigalları XVI ásir mádeniyatı ushın óziniń xrommatikası, kúshli ekpressiyası hám ózgeshe original muzıkalıq stili menen basqa kompozirtor shıǵarmalarınan ajralıp turatuǵın edi.¹ Biraq tıńlawshı qanshalıq Djezualdo muzıkaların esitip, onıń dóretiwshiligine shuqırlasıp

¹ О развитии жанра мадригала в XVI столетии см.: Дубравская Т.Итальянский мадригал XVI века// Вопросы музыкальной формы. Вып.2. М., 1972.С.55-97.

kirer eken, ol sol dáwirdegi kirip kiyatırǵan barokko dáwirine de, ketip atırǵan Renessans dáwirindegi jazıw stili ushın da kompozitordıń shıǵarmaları jańalıq, kompozitordıń mártligi bolıp tabıladı. Sebebi ol dáwirde kritika kúshli bolıp, tıńlawshılar jańalıqlardı qabıllawı qıyın bolǵan. Soǵan qaramay kompozitordıń jazıw stili ózgermegenligi, Djezualdonıń shıǵarmalarmaları óziniń jasap atırǵan dáwir stilinde bolmaǵanlıǵı kompozitordıń professionalılıǵın sáwlelendiredi.

Djezualdonıń shıǵarmaların úyreniwde onıń intonaciya rawajlanıwın kórip shıǵıw kerek dep oylayman. Sebebi intonaciya ǵana hár bir dawıstıń melodiyalıq júriwleri tiykarında onıń vertikal únlesiwlerin anıqlap bere aladı. Djezualdonıń shıǵarmalarında bir jaǵınan xromatika kóp melodiyalıq júrislerdi aytatuǵın bolsaq, ekinshi jaǵınan- tosattan sekiriwler, pauzalar hám basqa *stile concitato* belgilerin kórsek boladı. Sol ushında onıń shıǵarmalarında Renessanstıń da, barokkonıń da ayırım bir belgilerin kúzetsek boladı.

Bul bólimde men Djezualdonıń tek bir madrigalın kórip shıǵaman, sebebi onıń bir madrigalın talıqlawımızdıń ózinde onıń stilin, garmoniyalıq mashqalasın izertlep shıǵıwımızǵa imkaniyat beredi.

“Dolcissima” nı taǵı bir basqa kóz qarastan kórip shıǵatuǵın bolsaq madrigal tekstinde kóplegen háwijler, qatań tákirarlawlar, izbe-iz sorawlar adamnıń ishki tınıshsızlıǵın, ǵayratı bildiredi. Sóylewdiń tınıshsızlanıwlıǵın ótkir melodik relyefde, pauzalarda, qısqa sekiriwlerdiń ústinliginde sawlelenedi. Bul tiykarǵı motiv bolıp tabıladı. Tiykarınan, bul jerde intonaciyanıń payda bolıw procesi, XX ásirdeń tolıq túsiniǵi bolıp tabıladı. Ol “sóylewden”- sózlerdi aytıwdan, qosıq jırlawdan kelip shıǵadı. Sözge itibar (sóz ishinde qosılatıǵan qosıqlarsız) sózdiń qısqalıǵın hám anıqlıǵın anıqlaydı, jáne onı kóp dawıslı fakturada sezilerli etedi.

Djezualdonıń sózlerdi bóleklerge bóliniwi- dramatikalıq madrigalda tekstti aytıw norması bolıp tabıladı. XVI ásirdeń aqırı hám XVII ásirdeń basındaǵı Djezualdo hám basqa da kompozitorlardıń shıǵarmalarında sózge bolǵan qatnasın, itibarın salıstırǵanda, itibar birinshi náwbette intonaciyanı jetkeriwge qaratılǵanlıǵı kórinip turıptı. Kórip turǵanıımızday, Djezualdo tekstti úlken bolmaǵan bir yamasa eki sózlerge bóledi. Djezualdoǵa Renessans usılınıń zárúrli kórsetkishi bolǵan jay, sozılınıq melodiya onsha tán bolmaǵan.

Vokal janrındaǵı shıǵarmalarda sesler únlesiwiniń jańa túri dawıslardıń jańa, ózara qatnasların da belgileydi. Mısal ushın, kóp dawıslı fakturadaǵı qısqa motivlerden turıwı hár bir bólim jaqsı esitiliwi hám frazalardıń tezlew bolıwına alıp keledi. Jańalıqların biri vertikal parametr- únlesiw bolıp tabıladı. Djezualdonıń Garmoniyası- bul óniń shıǵarmalarında eń tiykarǵı tásir etiwshi qurallarından biri. Jáne onıń ózine ǵana tán qásiyetlerin qalıplestiriwde intonaciya zárúrli rol óynadı.

Joqarida xarakteristikalanğan yarım tonlı júrisler sol dáwir muzıkalarında kmnen-kem beriledi. Al Djezualdonıń dawıslar júriwi, izbe-izligi elede qısqa- eki únlesiwden bir-eki frazağa shekem.

Yarım tonlar, tiykarınan xromatikalıq baylanısta boladı, ol Djezualdo dóretiwshiliginde aktiv rawajlanğan. Xromatika ses qatardağı, dawıslar izbe-izliginiń qálegen basqıshın alteraciya qılıw múmkinshiligine iye bolıwında sáwlelener edi. Kórib shıǵılıp atırǵan madrigalda xromatikalıq múmkinshiliklerden maksimal dárejede paydalanılǵan : ush basqısh eki alteraciya belgisine hám qalǵan tórt basqısh bir alteraciya belgisine iye (c-cis-des-d-dis-es-e-f-fis-ges-g-gis-as-a-ais-b-h).² Qızıǵı sonda, Djezualdonıń madrigalında diatonikağa tán bolǵan waqtınshalıq únlesliklerdi payda etiw ańsatlıǵı tek ǵana saqlanıp qalmastan, bálki garmonik izbe-izliklerdiń tiykarına aynalǵan.

Konsonanstıń ózi mudamı aldınǵı hám keyingi sesler únlesiwleri menen baylanıslarǵa iye. Akkord ulıwma óz-ózinin payda bolmaydı da, joq bolıp ketpeydi de. Ol intonaciya menen baslanǵan processde payda boladı, ayırım jaǵdaylarda dawıslardıń bir-birine jaqınlashuwı, birlesuwı, bir-biri menen kelisiwinen qalıpleseidi.³ Óz-ózinin melodiyaǵa aylana almaytuǵın qısqa motivler, fakturanıń polifoniyalıq komplementarlıǵı tiykarında olar “qosılıwı” sebepli kóp dawıslıǵa aylanadı (mısalı, birinshi ǵáptiń aqırı 4-5 taktten, ekinshi qatardıń bası 9-11 taktlerde). Bunday tar jıyındılarda hátte bir yamasa eki dawıs da waqıya esaplanadı.

Madrigaldıń dúzilisine kelsek, basınan baslap-aq háreket túri belgilep qóyıladı, onı “tolqın” dep tariyplew múmkin. Madrigalda ol tómendegishe ańlatıladı: qısqasha tóbelikke kóteriliw, tóbelikte uzaq uslanıp qalıw (masshtab hár túrli bolıwı múmkin, biraq proporciya ózgermeydi). Madrigaldıń bunday dúzilisi ondaǵı teksttiń ayırıqsha ózgesheliginen derek beredi.

Tolqınlı dúzilis belgileri pútkil madrigalda da bar. Solay etip, madrigal “kúshli” poziciyasidan baslanıp- eki úshsesliktiń B-dur-Es-dur baylanısı menen baslanadı; orta bólim temp, faktura, ólshem boyınsha kontrastlanadı; madrigaldıń baslanǵısh impulsları tawsılǵan sońǵı bólim “kúshsiz” poziciyasi bolıp tabıladı.

Madrigaldıń dúzilisinde bir tárepden kontrastlı úsh bólimli⁴ kóriwge boladı hám nátiyjede diskretlik belgileri payda boladı, basqa tárepden bolsa- tolqın formasındaǵı dúzilis kórinedi. Hár qıylı principlerdiń ózara baylanısı shıǵarmanıń hár bir bóliminde ámelde qollanıladı.

² Djezualdo madrigallarınıń tańıqlawı sm.: *Dahlhaus C. Zur chromatischen Technik Carlo Gesualdos // Studien zur Italienisch-Deutschen Musikgeschichte. Koln; Graz, 1967. Bd. 4. S. 77–97; Bianconi L. Gesualdo, Carlo, Prince of Venosa, Count of Conza; Григорьева М. Парадоксы Джезуальдо // Израиль XXI [Электронный журнал]. URL: <http://www.21israel-music.com/Gesualdo.htm> (múraját sánesi: 13.03.2013).*

³ Sonı taǵı bir mártebe eskertip ótiw kerek, bul baylanıslar bir melodiya formasında kórinbeydi.

⁴ Joqarida keltirilgen ritmik sxemanı úsh bólektiń dúzilisi menen salıstırıw kerek.

Mısalı, tekstdegi birinshi hám ekinshi qatarlar ajratılǵan (aylanıs hám soraw), biraq muzıkada tikkeley baylanısqañ: ekinshi qatar aldın payda bolmaǵan imitatsiyalardı keltirip shıǵaratuǵın birinshi yarım tonlı intonaciyadan alınǵan. Olar fakturanı jumsatadı.

Bólimiwdiń eń jaqtı kórinisi- kontrastlı orta bólim. Tolqınlanıp atırǵan kulminaciya shıǵında ol qarama-qarsı bolǵan juwmaqlawshı bólim menen birigisip ketedi. Óz-ara baylanıslıq bas princip retinde qayta tiklenedi.

Bir jaǵdayǵa túsiw hám usınıń menen birge ózgeshe sezimlerdiń payda bolıwı shıǵarmanıń dramatikalıq rejesin kúsheytiredı. Kompozitor quramalı wazıpanı sheshedi- kúshli sezimler menen tolıq qamtıp alınǵan jaǵdaydı ańlatadı, bul bolsa shıǵarmanı hádden tıs asırıp jiberiwge alıp keledi. Usınıń menen birge, dramatikalıq háreketlerdi ańlatıw usılları ele payda bolmaǵan. Atap aytqanda, qarama-qarsılıqtı juwmaqlaw hám sheshiwge alıp keletuǵın, deylik, “Kreshendo” dinamikası joq edi.⁵ Taǵı qaytalap óteyin, madrigalda hár bir hárekettiń eń joqarı ses penen baslanadı hám az-azdan tómenlesedi. Buǵan baylanıslı sońǵı bólimniń bası menen tuwrı keletuǵın madrigaldıń bas kulminaciyası zárúrli áhmiyetke iye. (47-takt).

Sezimge berilip ketiw, turmıs hám ólim, azap-aqıret hám baxıtlılıq arasında teń salmaqlılıq teması barokko dáwiri ushın ádet bolıp tabıladı. “Dolcissima mia vita” madrigalın Berninidiń eń ataqlı shıǵarması 1645-1652-jıllarda jaratılǵan múqaddes “Tereza ekstazı” háykeli menen salıstırıw múmkin.

Sezimiy tárepten “Ekstaz” ásirese Djezualdo madrigalınıń aqırǵı bólimi, onıń teńsiz gózzallıǵına jaqın. Eki dóretiwshide kórkem óner ushın belgisiz bolǵan sezimlerdi súwretlewdiń eń joqarı shıńına eristi

3-súwret. Bernini “Tereza ekstazı”

⁵ "Dinamikalıq sintaksis" diń tariyxıy evolyuciyası bólek mashqala bolıp tabıladı. Djezualdo dáwiri- “Jańa” dáwir diń dinamikalıq principleri payda bolǵan dáwir

Madrigaldıń sezimiy tolıqlıǵına jetilisiw ushın kompozitordan bir qatar usıllardı qóllawdı talap etdi. Solay etip, mısalı, quramalı óz-ara tásirge diskretlik (yaǵnıy bóleklik) hám úzliksizlik principi kiredi. Bir-birine baylanıslıqtı saqlap qalıw ushın madrigal tekstiniń tábiyiy bóliniwin kúshsizlentiriledi.⁶ Úzliksizlik bir qatardıń aqırı menen keyingi qatardıń basın baylanıstırıw arqalı ámelge asırıladı.

Joqarıda aytıp ótilgeni sıyaqlı, baylanıslıq fakturanı kórsetip beredi. Ayırım intonaciyalardan, sózlerden, seslerdiń tez-tez kirisiwi hám joq bolıp ketiwinen pútin struktura payda boladı, nátiyjede turaqlı túrde jańalanıp atırǵan birden-bir melodiya táhiri payda boladı. Djezualdonıń bul qábileti, sezimlerdiń tereńligi kompozitordıń kúsh-qudıretinen belgi beredi. Kompozitor jańa sırtqı kórinislerde evropa kóp dawıslılıǵın, sózlariniń tıp ózgesheligin, onıń melodiyasın saqlap qalıwǵa miyassar boldı. Djezualdo Gregorian xorallarına kóterilip, joqarı renessans muzıkasında rawajlanıwdıń eń joqarı shıńına erisken.

Atap aytqanda, baylanıslıqtı kórsetiwshi formalar, muzıkalıq intonaciya-garmoniya arqalı sáwlelenedi. Djezualdonıń yarım tonlı júrisleri ásirler dawamında úyreniliwi kerek bolǵan jańa únleslikler dúnyasın ashıp berdi. Bul jerde akkordlardıń júdá quramalı kombinaciyları bar, olar yarım tonlı baylanıslarǵa tiykarlangan, biraq olardı baylanıstırıw sisteması ele joq.

Djezualdo madrigallarında bir dáwirde ekinshisine ótir waqtı súwretlengen. Sol sebepli usıl belgileri ózara baylanıladı. Solay etip, aldınǵı usıldaǵı kórsetkish basqasha tarawda isleydi. Mısal ushın, jay háreket biyiklik hám ritmik tárepten emes, bálki “gáp” fakturasın qalıplestiriwde kórinetuǵın boladı. Soǵan uqsap, qatań usılǵa tán bolǵan biyikliktegi háreketler dawıslardıń izbe-izligi (hám usınıń menen diapazondı toltırıw)

⁶ Mısalı, tekste "syujet" dıń joq ekenligi; onıń ornına-nápesler, qattı dawıslar, sorawlar, sózlerdi tákirarlawlar beriledi.

ne ótedi. Sonday eken, princip basqa kólem dárejesine kóteriledi. Muzıka shıǵarmasında -tilsimli ayna sıyaqlı⁷-ulıwma kórkem pikirlewdegi ózgeriwler sáwlelendirilgen. Óz náwbeti menen (waqt boyınsha birqansha keshlew) Djezualdo muzıkası hám Bernini dóretiwshiliginde uqsaslıq payda boladı. Ásirese onıń “Apollon hám Dafna” (1622-1625 jıllar. 4-súwret).

Bul gruppanıń tiykarǵı ózgesheligi-polixronlıq. Boslıqta ótken zaman (Nimfani kúzitip júriwshi Apollon), házirgi jıldam (qashıp atırǵan Dafna) hám keleshek (ósip shıǵıp atırǵan lavra) birge jasaydı. Bernini háreketti (sonday-aq músinshilikti) ashıp bergen jańa dáwirdiń mánisin, waqt dinamikasın, ózgeristi kórkem suwretke kirgizdi. Súwretshi bir waqtınıń ózinde ótken zaman, házirgi hám bolajaq keleshekti birlestirdi hám bunnan da ájayıp hám ulıwma jańa zat, waqtınıń bir dıwirden basqasına ótiwdiń óz-ózinende baqladı.

Djezualdo, gúmansız, renessans hám barok kórkem óneriniń arasında bólek orındı iyeleydi. Tiykarınan, ol pútkilley basqa muzıka dúnyasına júrgizetuǵın joldı ashıp berdi - tuwılıp atırǵan opera dúnyasın, biraq ózi oǵan kirmedi.

Bes dawıslı madrigaldiń puqta islep shıǵılıwı onıń múmkinshiliklerin kemeytirdi. Jańa ashılıwlarǵa bay bolǵan janr ayırıqsha tájiriyebe tarawı bolıp, nátiyjesinde keyinirek dóretiwshiligi basqa tarawlarında kórinetuǵın boldı.

Olarǵa muzıkalıq waqtınıń jańa túsinigi kiredi, bul bolsa waqtın shólkemlestiriw ushın kóbinese pútinlikti qalıplestiriwshi, úlken kólemli shıǵarmalaǵa salıstırǵanda qısqa strukturalarda kórinetuǵın boldı. Biraq, Dolcissima madrigalı basınan aqırıǵa shekem oralǵan arka menen bekkemlenedi. Baylanıs onıń rawajlanıwındaǵı kóp dawıslı fakturanı óz ishine alǵan jaqtı, lakonik intonaciya sebepli payda boladı. Jańa sapalı kompozicion komponenttiń, intonaciyanıń payda bolıwı Evropa muzıkasındaǵı ózgerisi dep esaplaw múmkin.

Juwmaqlaw retinde ayıtsam Karlo Djezualdo de Venozıa óz dıwrinde túsinilmegen kompozitor bolǵanı menen, óziniń professionallıǵı menen ajralıp turadı. Djezualdonıń isin dawamlawshıları bolmadı, tek XX asirde onıń muzıkası birinshi ret qadirleńip atqarıldı. Belgili muzıkatanıwshı E.Lovinskiy Djezualdonıń jazıw usılında atonallıqtı kórdi (ol Djezualdonıń garmoniyasın “triadic atonality” “úsh dawıslı atonallıq” dep atadı). Djezualdo muzıkasın Igor Stravinskiy júdá qadirlegen, ol “Djezualdo di Venozıa 400-jıllıǵı ushın Monument” (1960 jılı) qurǵan. 1993 jıldı Alfred Shnitke “Djezualdo” operasın jazdı hám bul opera Vena qalasında 1995-jılı birinshi mártebe saxnalastırılǵan.

Djezualdonıń turmısındaǵı waqıyalar (basqasha kórkem dóretiwshilik menen bezetilgen) kórkem ádebiyatqa baylanıslı dóretpeler hám kinofilmlerge tiykar boldı. Onıń birinshi hayalı menen bolǵan baxıtsız waqıyasına baylanıslı Torkvatto Tassoning

⁷ Barokko belgisi bolıp ta tabıladı.

eki soneti ushın syujet boldı “jaxsı kórgenlerdiń ólimi” (in morte di due nobilissimi amanti):

Piangete, o Grazie, e voi piangete, o Amori,
Feri trofei di morte, e fere spogli
Di bella coppia, cui n'invidia e toglie,
E negre pompe e tenebrosi orrori

Piangi, Napoli mesta, in bruno manto,
Di beltà, di virtù l'oscuro caso;
E in lutto l'armonia rivolga il canto.

Tap sol temada Djambattista Marinoda shıǵarma jazǵan. XX asirde Djezualdonıń turmısına baǵıshlanǵan A.Frans novellası, B.Hercog “Bes dawısqa ólim” filmi (1995), B. Dina “Karlo” fantaziyası (1997), V.Hemmond “Mariya D'Avalostıń ǵulǵulası” kitabı(The Devil & Maria D'Avalos), X.Kortasardıń “Klon” gúrrińi h.t.b. bar. Djezualdo temasına 1990-jıllardıń aqırındaǵı bir neshe dóretpeleride de kórsek boladı. Salvatore Sharrinonıń “Luci mie traditrici” operasında (post. 1998, tragediya qaharmanlarınıń atları keltirilmey ótıledi), “Le voci sottovetro” (1998, Djezualdonıń tórt shıǵarması qayta islenedi) hám “Terribile e spaventosa storia del Principe” (1999, quwırshaq teatri ushın muzıka) paydalanıladı. Djezualdo ómir bayanı tiykarında tolıq metrajlı film súwretke alıw niyeti haqqında XXI asirde B. Bertoluchchi aytıp ótti. Yaǵnıy kompozitor óz dáwrinde qádirlenilmegen bolsa da, waqtı kelip dańqı belgili boldı.

Paydalanıǵan ádebiyatlar:

1. Dauletbaeva G., Kamalova G. A SHINING STAR //Modern Science and Research. – 2023. – T. 2. – №. 10. – С. 880-884.
2. Gulxumar D., Gulmaryam K. BASHEROV DYNASTY //World scientific research journal. – 2023. – T. 22. – №. 2. – С. 26-31.
3. Abdikarimova I., Kamalova G. KARAKALPAK FOLKLORE //Modern Science and Research. – 2024. – T. 3. – №. 2. – С. 1237-1239.
4. Madrimova T., Kamalova G. M. TEACHERS ARE DEAR... //Modern Science and Research. – 2024. – T. 3. – №. 1.
5. То‘xtajon M., Kamalova G. M. ХОРАЗМ ДОСТОНЧИЛИКИ //Лучшие интеллектуальные исследования. – 2024. – Т. 16. – №. 3. – С. 30-35.
6. Segizbaeva G., Kamalova G. J. CHARSEMOVTIŃ DÓRETIWSHILIGINDE SAHNA HÁM KINO MUZİKASI //Modern Science and Research. – 2024. – T. 3. – №. 1. – С. 289-294.

7. Dauletyarova G., Kamalova G. A LOOK AT THE WORK OF TEACHER POLATBAY QURBANAZAROV //Modern Science and Research. – 2024. – Т. 3. – №. 1. – С. 283-288.
8. Kamalova G. M. et al. KÓRKEM ÓNER TARA WÍNDÁ ÁDEBIYATLARDÍŃ TUTQAN ORNÍ //Лучшие интеллектуальные исследования. – 2024. – Т. 16. – №. 2. – С. 296-299.
9. Ulzada O., Kamalova G. M. QARAQALPAQSTANDA OPERA JANRINIŃ RAWAJLANIWI //ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ. – 2024. – Т. 37. – №. 2. – С. 36-40.
10. Pirnazarov B., Kamalova G. PEOPLE'S FAVORITE SINGER SAGINBAI MATMURATOV //Modern Science and Research. – 2024. – Т. 3. – №. 1. – С. 263-2668.
11. Saparova G. S., Kamalova G. M. M. TARIKHOV'S ROLE IN THE KARAKALPAK MUSICAL CULTURE //Modern Science and Research. – 2024. – Т. 3. – №. 1. – С. 276-282.
12. Muratbaeva R., Kamalova G. M. MULTI-FACETED MONOCHROME //Modern Science and Research. – 2024. – Т. 3. – №. 1. – С. 269-275.
13. Ulzada O., Kamalova G. M. QORAQALPOQ SOZ ASBOBLARI KELIB CHIQISHI //Journal of new century innovations. – 2024. – Т. 44. – №. 2. – С. 166-168.
14. Jamǵirbaevna N. A. QISSAXONLAR //BOSHQARUV VA ETIKA QOIDALARI ONLAYN ILMIY JURNALI. – 2023. – Т. 3. – №. 5. – С. 113-116.
15. Чаршемов Ж. МУСТАҚИЛЛИК ЙИЛЛАРИДА ЎЗБЕК КИНОМУСИҚАСИ //Вестник музыки и искусства. – 2023. – Т. 1. – №. 2. – С. 16-22.
16. Charshemov J. Karakalpak bakhshis and schools of bakhshi art //Teoretical and Applied Science (ISSN: 2409-0085). – 2023. – Т. 118. – С. 178-180.
17. Jamil Charshemov. (2024). PROCESSES OF REALIZATION OF KARAKALPAK FOLKLORE IN SYMPHONIC MUSIC OF 30-80 YEARS OF XX- CENTURY. *Web of Teachers: Inderscience Research*, 2(1), 33–36.
18. PROCESSES OF REALIZATION OF KARAKALPAK FOLKLORE IN SYMPHONIC MUSIC OF 1990-2010 OF XX-XXI CENTURY. (2024). *Western European Journal of Modern Experiments and Scientific Methods*, 2(1), 37-41.
19. Charshemov J. Problems of Using Karakalpak Folklore in Composers //Vital Annex: International Journal of Novel Research in Advanced Sciences. – 2023. – Т. 2. – №. 3. – С. 270-273.
20. Charshemov J. A REVIEW OF MARKABAY JIEMURATOV'S WORK //Modern Science and Research. – 2023. – Т. 2. – №. 10. – С. 818-821.

21. Чаршемов Ж. БАЛЕТДА ЖЖ НОВЕР РЕФОРМАТОРЛИГИ //TADQIQOTLAR. UZ. – 2024. – Т. 33. – №. 2. – С. 20-25.
22. Charshemov J. XVI-XVII ASRLARDA BALETNING YEVIROPADA KLASSIK RAQS TURI SIFATIDA RIVOJLANISHI //Вестник музыки и искусства. – 2024. – Т. 1. – №. 3. – С. 22-27.
23. Charshemov J., Muratbaeva R. JAŃA RUXTAĖI XALIQ QOSIQLARI //Вестник музыки и искусства. – 2024. – Т. 1. – №. 3. – С. 16-21.
24. Charshemov J., Orazalieva G. BAROKKO DÁWIRINIŃ GARMONIYASI //Вестник музыки и искусства. – 2024. – Т. 1. – №. 3. – С. 49-53.
25. To'xtajon M., Charshemov J. O'ZBEK MUSIQASIDA LAZGINIŃ TUTGAN O'RNI VA UNING TURLARI //TADQIQOTLAR. UZ. – 2024. – Т. 36. – №. 3. – С. 163-166.
26. IT A., JA C. JAŃA ÓMIRGE QÁDEM BASQAN XALIQ QOSIQLARI //TADQIQOTLAR. UZ. – 2024. – Т. 36. – №. 3. – С. 158-162.
27. Axmetovna M. A., Charshemov J. A. POLIFONIYANIŃ RAWAJLANIW DÁWIRLERI HÁM POLIFONIYALIQ FORMALAR //TADQIQOTLAR. UZ. – 2024. – Т. 36. – №. 3. – С. 167-171.
28. Muratbaevna J. X., Charshemov J. A. QUNIŃ JOĖALTPAĖAN NAMALAR //Лучшие интеллектуальные исследования. – 2024. – Т. 19. – №. 5. – С. 28-33.
29. Sh S. G., JA C. JANĖA JAĖIMLIŃ NAMALAR //Лучшие интеллектуальные исследования. – 2024. – Т. 19. – №. 5. – С. 16-21.
30. Jamil C. et al. OHANGLAR JILOLANGANDA //Лучшие интеллектуальные исследования. – 2024. – Т. 19. – №. 5. – С. 22-27.
31. Gulxumar D., Gulmaryam K. MODERN SCIENCE AND RESEARCH //MODERN SCIENCE. – 2023. – Т. 2181. – С. 3906.
32. Gúlxumar, Dauletbaeva, and Kamalova Gúlmariyam. "BAQSISHILIQ ÓNERINIŃ RAWAJLANIWI HÁM DÁSLEPKI BAQSISHILIQ MEKTEPLERI." (2024): 81-89.
33. Gúlxumar D., Jamil C. KARLO DJEZAULDO GARMONIYASI //ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ. – 2024. – Т. 47. – №. 5. – С. 89-95.